

וְהַגְדִּיל בִּן י"ג שנה יִצְאָה בָּהּ לְשׁוֹק וְאִינוּ בּוֹשׁ לְלַבְשָׁהּ, אֵף שִׁירָצָה בַּהּ  
 רַק דֶּרֶךְ עָרָא, חֵיִיבָת בְּצִיצִית.  
 מוסיפה הברייתא: אם הטלית קטנה שאין הקפץ מתכסהה – יכול  
 לכסות בו ראשו ורובו, אף על פי שהגדיל יוצא בה לשוק בדרך  
 עראי, פטורה מציצית.  
 ומסיימת הברייתא: וְכֵן לַעֲנֵן כְּלָאִים, וְהוֹיֵנָּה בָּהּ – וּשְׁאֵלָנוּ  
 בברייתא זו, מֵאֵי – מה הכוונה וְכֵן לַעֲנֵן כְּלָאִים, אֵלִימָא – אם  
 תאמר וְכֵן לַעֲנֵן אִיסוּרָא דְכְּלָאִים – שבגד שאין בו שיעור זה אין  
 בו איסור כלאים והא אֵמַן תֵּנָּה – והרי שנינו במשנה (כלאים פ"ט מ"ב)  
 'אין דין עראי בכללאים' – שאף בגד שאינו ראוי אף לא ללבישת  
 ארעי יש בו איסור כלאים. וְאָמַר רַב נְחֻמֵּן בְּרִי יִצְחָק – מה ששנינו  
 בברייתא וְכֵן לַעֲנֵן כְּלָאִים, הכוונה וְכֵן לַעֲנֵן סָדִין של פשתן  
 בְּצִיצִית תכלת שהיא צמר. וכוונת הברייתא שטלית שיש בה שיעור  
 חיוב ציצית, מותר להטיל בה חוטי צמר של תכלת ואין בה איסור  
 כלאים.  
 הרי מבואר בברייתא זו שרק בגד שיש בו שיעור ציצית מותר להטיל  
 בו כלאים, ואין אמר שמואל שאפילו טלית הפטורה מציצית אין בה  
 איסור כלאים.  
 מתרצת הגמרא: אֵלֵא מֵאֵי – מהי 'טלית פטורה' שאמר שמואל, אין  
 הכוונה לטלית שאין בה שיעור חיוב ציצית, אלא להטיל ציצית  
 לְמַפְתָּלָה – לטלית שכבר יש בה ארבע ציציות והוסיף עליהם עוד  
 ארבעה חוטים בכל כנף וזו היא 'טלית פטורה', שהרי כבר היו בה  
 ציציות והיא פטורה מלהטיל בה עוד ציציות. ועל כך אמר שמואל  
 שאין איסור כלאים בטלית זו. ומשום, שגם החוטים המיותרים  
 נקראים בשם 'ציצית' מאחר ואילו יחתוך את ארבעת החוטים  
 האחרים תתקיים מצות ציצית בחוטים אלו. וכיון שהם נקראים  
 'ציצית' הרי הם בכלל ההיתר שהתירה תורה כלאים בציצית.  
 שכשהתירה תורה איסור כלאים, אין גדר ההיתר שה'מצוה' דוחה  
 את האיסור (שם היה כן הרי אותם חוטים שאין המצוה מתקימת  
 בהם אסורים משום כלאים) אלא שלגמרי ההיתר תורה איסור  
 כלאים לגבי 'ציצית' וכיון שגם אותם חוטים נקראים 'ציצית' הותר  
 בהם איסור כלאים.  
 מקשה הגמרא: אם אכן כוונת רבי זירא לדין 'הטיל למוטלת', קשה,  
 וְהָאֵלֵא מֵאֵי רַבִּי יוֹרְאָה תָּרָא וְיִמְנָא – הרי כבר אמר רבי זירא דין זה  
 (לעיל מ"ג) ש'הטיל למוטלת כשירה' וכיון שהציצית כשירה ודאי שאין  
 בה איסור כלאים. מתרצת הגמרא: תָּרָא מְכַלָּל דְּחֵבִירָתָהּ אֵיתָמַר –  
 רבי יורא אמר רק את הדין שהובא בשמו לעיל (מ"ג) ש'הטיל למוטלת  
 כשירה' ועל פי דבריו אמר אמורא אחר בשמו את המימרא המובאת  
 בסוגיינו שאין בה איסור כלאים, שמאחר שציצית זו כשירה אין בה  
 איסור כלאים כדן כל ציצית.  
 הגמרא עוברת לדון בענין אחר. מצות ציצית, שהיו הציציות  
 מוטלות על 'כנף' הבגד, שנאמר (במדבר טו לח) 'על כנפי בגדיהם'.  
 הסוגיא להלן עוסקת בטלית שהוא לובשה כשהיא מקופלת, היכן  
 הוא מקום ה'כנף' שלה.  
 תֵּנּוּ רַבָּנִי, טְלִית בְּפֹלָה – טלית ארוכה כמו שתי טליתות, וכפלה  
 כדי ללבושה, חֵיִיבָת בְּצִיצִית, ויש לו להטיל שתי ציציות בשתי  
 כנפותיה ושתי ציציות בשתי קצוות מקום הכפל, שהם כנפות הטלית  
 בשעה שהיא מקופלת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פְּטִיר, משום שאין קצוות הכפל  
 נחשבות 'כנף' הטלית, שהרי אם תפוש הטלית יהיה מקום זה  
 באמצע ולא ב'כנף'.  
 ומוסיפה הברייתא, וְשׁוּיָן – תנא קמא ורבי שמעון, שֶׁאֵם בְּפֹלָה  
 וְתַפְרָה – ותפר את מקום הכפל שְׁחִיבָתָה – להטיל ציצית בקצוות  
 הכפל, שכיין שתפר שוב לא תיפוש הטלית וקצוות הכפל הם כנפות  
 הטלית התפורה.  
 מקשה הגמרא: תַּפְרָה פְּשִׁימָא – הרי פשוט הדבר שאם תפר את  
 הטלית שיש לו להטיל ציצית בקצוות הכפל, שהרי אם תפר שוב לא  
 תיפוש הטלית ומקום התפר הוא ה'כנף'.  
 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – אין צריך לדין זה באופן שתפר ממש,

אלא כוונת הברייתא לחדש שגם באופן שלא תפר ממש אלא  
 דְּנִקְטָה בְּסִיכֵי – שחיבר בסיכות, שגם באופן זה מודה רבי שמעון  
 שמטילים ציצית בקצוות הכפל כאילו היא תפורה.  
 הגמרא מביאה מעשה שהיה בענין זה: רַבָּה בְּרַי הוֹנָא אִיקְלַע לְבִי –  
 הודמן לבית רבא בר רב נחמן. חוּוִיה – ראה רבה לרבא דתהו  
 מיכסי טלית בפולא – שהיה לובש טלית כפולה, כאשר ראשו היה  
 עטוף במקום הכפל, ושתי ראשי הטלית היו מוטלים מאחוריו, וְרַמִּי  
 לִיה חוּוִי עֵלְיוֹ כְּפִילָא – והטיל הציציות בשני קצוות מקום הכפל  
 וכדעת תנא קמא. לאחר מכן אִיפְשִׁימָא – נפשטה הטלית מקיפולה  
 כאשר חציה כיסה את רבא מלפניו וחציה השני כיסה את רבא  
 מאחוריו, כך שכל גופו וראשו היו מכוסים באותה הטלית, וְאָתָא  
 חוּמָא וְקָם לְהָרִי רִישִׁיה – וחוטי הציצית שהטיל מתחילה במקום  
 הכפל היו כעת כנגד ראשו של רבא.  
 אָמַר לִיה רַבָּה לרבא, אין להטיל ציציות בקצוות מקום הכפל מאחר  
 דְּלֹא הֵינּוּ כְּנָף דְּכֶתֶב רַחֲמָנָא בְּאִוְרֵיתָא – אין זה 'כנף' הטלית  
 שאמרה תורה להטיל בו ציצית, שקצוות מקום הכפל אינם נחשבות  
 'כנף'.  
 אָתָא שְׂרִייה – רבא קיבל את דברי רבה והסיר את הטלית מגופו  
 וְאִיכְפִי גְלִימָא אַחֲרֵיתִי – ולבש תחתיה בגד אחר.  
 אָמַר לִיה רַבָּה לרבא, מִי סָבְרָת חוֹבַת נִבְרָא הוּא – האם אתה סובר  
 שמצות ציצית נאמרה רק כאשר האדם לובש את הבגד שאו הוא  
 חייב להטיל בו ציצית, אין זה נכון, אלא מצות ציצית חוֹבַת טְלִית  
 הוּא – חובת הבגד, שאפילו אם יש לך עשרה בגדים כאלו ואינך  
 לובשם, יש חיוב להטיל בו ציצית. ולכן, וְיֵל רַמִּי לָהּ – לך והטל  
 ציציות בכנפות הפשוטות של אותה טלית ארוכה שפשטת מגופך.  
 לִימָא מְסִיעֵי לִיה – יש להביא סיוע לשיטת רבה שמצות ציצית היא  
 חובת הבגד.  
 שנינו בברייתא חֲסִידִים תְּרַאשׁוּנִים שהיו זריזים במצוות, בשעה  
 שהיו אורגים בגד בִּין שְׂאֲרָנָה בָּהּ שֶׁלֶשׁ – בסוף אריגת הבגד, כשלא  
 נותר להשלמת אריגתו אלא רק שיעור של שלש אצבעות, הָיוּ  
 מזדרזים וּמְכַלִּין בָּהּ תְּכֵלֶת. שמקום הטלת הציצית הוא בתוך שלש  
 אצבעות הסמוכות לשפתו, ולכן, מִיד כְּשֶׁהֲגִיעוּ בְּאִרְיַת הַבְּגָד לַמָּקוֹם  
 זה הודדו להטיל ציצית עוד קודם גמר האריגה. ומכאן, שאותם  
 חסידים סברו שמצות ציצית היא חובת הבגד, שאם אין החובה אלא  
 בלבישה, מדוע הודדו להטיל ציצית עוד לפני שלבשו הבגד.  
 דוחה הגמרא: לעולם יש לך לומר שאין חובת ציצית אלא בשעת  
 הלבשה, אולם שְׂאֵנִי חֲסִידִים דְּמַחְמִיר אֲנַפְשֵׁיהוּ – שונים הם  
 החסידים שהחמירו על עצמם להטיל ציצית בבגד אף שלא בשעת  
 לבישה.  
 וּפְלִיגָא – רבה בר רב הונא הסובר שמצות ציצית היא חובת הבגד  
 ואף כשאינו לובשו חייב להטיל בו ציצית, חולק על דְּמַלְאכָא –  
 המלאך שאמר שמצות ציצית מוטלת על ה'אדם' ה'לובש' את הבגד  
 אך אם אינו לובשו פטור מלהטיל ציצית כפי שמוכח מהמעשה הבא.  
 דְּמַלְאכָא אֲשֶׁכְּחִיה לְרַב קַטִּינָא – המלאך מצא את רב קטינא  
 דְּמִיכְסִי סְדִינָא – שהיה מתכסה בסדין פשתן ולא הטיל בו ציצית,  
 כמבואר בגמרא (לעיל מ"ג) שאין מטילים ציצית בסדין של פשתן. אָמַר  
 לִיה המלאך, קַטִּינָא קַטִּינָא, סְדִינָא פְּקִיטָא – לובש אתה סדין  
 בימות הקיץ וְכִפְרָא בְּסִתְנָא – ובחורף אתה לובש גלימה שאין לה  
 ארבע כנפות מרובעות, מצות ציצית שֶׁל תְּכֵלֶת מֵה תַּהֲא עָלֶיהָ.  
 אָמַר לִיה רַב קַטִּינָא לַמְּלָאךְ, וְכִי עָנִישִׁיתָ אֶעֱשֶׂה הָאֵם מַעֲנִישִׁים  
 בשמים מי שאינו מקיים מצות עשה שאינו מחויב בה, כגון מצוה זו  
 שאם אין לו בגד שלו ארבע כנפות אינו מחויב לחזור אחר בגד כזה  
 כדי להתחייב במצוה. אָמַר לִיה המלאך, אַמְנֵם בְּדֶרֶךְ כֵּלל אֵין  
 מענישים בשמים על כך, אַבְל בְּזִמְנֵי דְּאִיכָא רִיתְחָא – בשעת כעס  
 עָנִישִׁין – מענישים על כך בשמים.  
 אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – דברי המלאך מובנים אם אתה אומר שמצות  
 ציצית חוֹבַת נִבְרָא הוּא – שכל אדם מחויב לקיים מצות ציצית ולכן  
 הֵינּוּ דְּמַחְמִיר בַּעֲוֹנָת מִן הַשְּׂמִים עַל דְּלֹא קָא רַמִּי – שלא הטיל

כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּקְחֻ אֶת־גִּוִּית שְׁאוּל וְאֶת גִּוִּית בָּנָיו מִחוֹמַת בֵּית שָׁן וַיָּבֹאוּ יָבֵשָׁה וַיִּשְׁרְפוּ אֹתָם שָׁם:  
וַיִּקְחוּ אֶת־עֲצָמֹתֵיהֶם וַיִּקְבְּרוּ תַּחַת־הָאֵשֶׁל בַּיָּבֵשָׁה וַיֵּצְמוּ שִׁבְעַת יָמִים:

## מצודת ציון

מה: גויתו. גופו, כמו (דניאל י ז): וגויתו כתרשיש: תקעו.  
תלאו, [תלן] כמו (במדבר כה ד): והוקע אותם לה: (יג) האשל.  
שם אילן מה: ויצמו. התענו:

## מצודת דוד

לבל ישתמש בהם אחר, וכן אמרו רבותינו ז"ל שורפין על המלכים: (יג) ויצמו. מחמת צער ואבל, על כי עזום במלחמה מול בני עמון, כמו שכתוב למעלה (פרק יא):

## המשך ביאור למס' מנחות ליום שלישי עמ' א

ציצית לקיים את חיובו. והגמרא כעת סבורה, ש'חובת גברא' פירושו, שחובה גמורה על האדם לקיים מצות ציצית, כמו שהוא חייב להניח תפילין ולתקוע בשופר ולכן אם אינו מקיים את חיובו נענש **אֵלָא אִי אַמְרַת חוֹבַת טְלִית הוּא** - אבל אם אתה אומר שאין חובה על האדם לקיים מצוה זו, אלא שאם יש לו טלית מחויב הוא להטיל בה ציצית, מדוע נענשים על אי קיום מצוה זו **הָא לֹא מִיַּחֲיִיבָא** - הרי אם אין לו טלית אינו מחויב כלל לקיים המצוה.  
הגמרא דוחה את הראיה: **אֵלָא מֵאִי חוֹבַת נִכְרָא הוּא** - אלא מה יש לך לומר שהציצית היא חובת האדם הלוכש את הבגד ולפיכך נענשים על אי קיום מצוה זו, הרי עדיין אין בכך כדי להסביר מדוע נענשים על אי קיום מצוה זו, דנהי דחייביה רחמנא כי מיכסי טלית דבת חיובא - הן אמנם שהתורה חייבה את האדם להטיל ציצית בשעה שהוא לובש בגד המחויב בציצית, אבל כי מיכסי טלית דלאו בת חיובא היא - כאשר הוא מכוסה בטלית שאינה חייבת בציצית מי חייביה רחמנא - האם חייבתו תורה לחזר אחר בגד אחר החייב בציצית. וכלומר, פירוש 'חובת גברא' אינו כפי שהבין המקשן שחובה גמורה על האדם לקיים מצוה זו, אלא פירושו שאם יש לו בגד המחויב בציצית, חייב להטיל בו ציצית רק בשעה שהוא לובשו, אבל אם אין לו בגד כזה אינו מחויב לחזר אחריו כדי לקיים המצוה).  
**אֵלָא** אין לך להוכיח מדברי המלאך אם מצות ציצית היא חובת הבגד או שהיא חובת האדם הלוכש את הבגד. ומה שאמר המלאך לרב קטינא שמענישים בזמן ריתחא מי שאינו מקיים מצות ציצית, **הָכִי קְאָמֵר לִיה** המלאך לרב קטינא, אמנם אינך חייב בציצית אבל **טַעֲדָקִי תַּחְבּוּלוֹת אַתָּה עוֹשֶׂה לְמִיפְטָר נַפְשֶׁךָ מִצִּיצִית** - לפטור עצמך ממצות ציצית [בכך שאתה לובש בגד הפטור מציצית] ובשעת ריתחא, מענישים מהשמים מי שעושה תחבולות כדי להיפטר ממצוה.  
הגמרא מביאה את דעת שמואל הסובר שמצות ציצית היא חובת הבגד: **אָמַר רַב טוּבִי בַר קִיסְנָא אָמַר שְׁמוּאֵל, כְּלִי קוּפְסָא** - טליתות של ארבע המחויבות בציצית, אף שהם מונחים בקופסא ואינו לובשן **חֵיבִין בְּצִיצִית**, ושלא כדברי הסובר (לקמן כב) שאין מצות ציצית אלא בשעת לבישה. ומוֹדָה שְׁמוּאֵל בְּזֶקֶן שְׁעָשָׂא לְכַבּוּדוֹ - בגדי תכריכים לקבורה ששְׁמֹרֶת מציצית כל זמן שהיא מונחת בקופסא. **מֵאִי טַעֲמָא**, - 'אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ' אָמַר רַחֲמָנָא - במצות ציצית אמרה תורה (דברים כב י) 'אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ', הרי שלא חייבה תורה אלא בגד העומד ללבישה, וְאֵילוּ הָאֵי - תכריכים לְאִיפְסוּי עֲבֻדָּא - אינם עומדים ללבישה. שגם אם מצות ציצית

היא חובת הבגד, אין הדברים אמורים אלא בבגד העומד ללבישה, אבל בגד שאינו עומד ללבישה פטור מציצית.  
ואף על פי שבגדי תכריכים בעודם בקופסה פטורים מציצית, מכל מקום **בְּהֵימָא שְׁעָתָא** - באותה שעה שמלבישים את המת בתכריכים, וְדָאִי רְמִינָן לִיה - מטילים בהם ציצית, משום הפסוק (משלי יז ה) 'לֹועֵג לָרֶשׁ חֶרֶף עוֹשֶׂהוּ' - ואם לא נטיל בבגד המת ציצית הרי זה נראה כאילו אנו מלעיגים עליו שהוא עני [רש'] מהמצוות.  
הגמרא עוברת לדון בענין אחר: **אָמַר רַחֲבִינָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, טְלִית שַׁעֲדִין לֹא הָטִיל בָּהּ צִיצִית, שְׁנַקְרָעָהּ**, אם הקרע היה חוץ לְשֵׁלֶשׁ אַצְבָּעוֹת - כלומר שהיה הקרע רחוק משפת הבגד בשיעור של יותר משלש אצבעות, יתפזר את אותו הקרע. אולם אם היה אותו הקרע סמוך לשפת הבגד בתוך שֵׁלֶשׁ אַצְבָּעוֹת לשפתו, לֹא יתפזר. מאחר ויש לחשוש שמא ישתמש בשארית חוטי התפירה לצורך מצות ציצית וחוטי התפירה פסולים לציצית מאחר שלא נתפרו לשם מצוה. ואף שאחר כך מייחדם לשם מצות ציצית הרי זה פסול מפני שתחילה נעשו בפסול והתורה אמרה 'תעשה', ולא מן העשוי כבר בפסול. אולם אם הקרע היה למעלה משלש אצבעות, אין כל חשש, מאחר ואין זה מקום הטלת ציצית, שאין מטילים ציצית אלא בתוך שלש אצבעות הסמוכות לשפת הבגד, וגם אם ישאיר מחוטי התפירה לא ישתמש בהם למצות ציצית שאינם במקום הראוי להטלת ציצית.  
**תִּנְיָא נְמִי הָכִי** - וכך שנינו בברייתא. **טְלִית שְׁנַקְרָעָה חוּץ לְשֵׁלֶשׁ יתפזר, תוך שֵׁלֶשׁ, רַבִּי מֵאִיר אָמַר לֹא יתפזר וְחֻכְמָם אֲמָרִים יתפזר.**  
ומסיפה הברייתא: נְשׁוּין רבי מאיר וחכמים, שְׁלֹא יָבִיא אֲפִילוּ אָמָה עַל אָמָה מִמָּקוֹם אַחֵר וְכֵה תִּכְלֵת וְתוֹלָה בָּהּ - אם נקרעה הטלית לגמרי [עם ציציותיה] אין לו להביא טלית מציצת אחרת אפילו יש בה שיעור אמה על אמה ולתפרה בטלית זו, מאחר והציציות המוטלות בטלית האחרת אינם פוטרם טלית זו שלא היתה מחוברת לטלית הראשונה בשעת הטלת הציציות. וטעם הדבר, שנאמר (במדבר טו לח) 'וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כְּנָפֵי בְגֵדֵיהֶם', משמע שבשעת הטלת הציצית יהיה הכנף מבגד זה, אבל חתיכת בגד שנתפרה לאחר שכבר הטיל ציצית, אין הציצית פוטרתו.  
ועוד נְשׁוּין רבי מאיר וחכמים, שְׁמִבֵּיא תִּכְלֵת מִמָּקוֹם אַחֵר - שיכול להתיר את קשרי הציצית מטלית אחת ולטול את חוטי הציצית וְתוֹלָה בָּהּ - ולתלות החוטים בטלית אחרת, ואינו פסול משום 'תעשה ולא מן העשוי', שהרי בשעה שמטילה בטלית האחרת חוזר וכורך וקושר לשם מצוה

# מנחות דף מא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנא

הגורר ספסל בשבת ויתכן כי בגרירתו יעשה חריץ באדמה ויעבור על  
איסור שבת, לדעת רבי שמעון מותר כיון שאינו מתכוין לאיסור,  
ואילו רבי יהודה אסור. **רב אמר אין הלכה בַּרְבִּי שְׁמַעוֹן בְּגִירָה** –  
אסור לגרור ספסל בשבת אם יתכן כי בגרירתו יעשה חריץ באדמה  
אף שאינו מתכוין לעשיית חריץ, ו**שְׁמוּאֵל אָמַר הַלְכָה בַּרְבִּי שְׁמַעוֹן  
בְּגִירָה**.  
**אָמַר אֲבִי, כָּל מִילֵי דְמָר עֲבִיד בְּרַב** – בכל הדברים היה מורי רבה  
בר נחמני נהג כדברי רב, **לְבַר מְהֵנִי תֵּלֶת** – חוץ משלשה הלכות  
אלו **דְּעֵבִיד** שהיה נוהג בהם **בְּשְׁמוּאֵל**, ואלו הן: א. **מִתִּירִין מִבְּגָד**  
**לְבָגָד**. ב. **וּמְדִלִיקִין מִנֵּר לִנֵּר**. ג. **וְהַלְכָה בַּרְבִּי שְׁמַעוֹן בְּגִירָה**.  
**דִּתְנִינָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה כִּסֵּא וְסִפְסָל** בשבת,  
ובלבד שלא יתבונן לעשות חריץ.  
הגמרא מביאה עובדות ממנהגי אמוראים בכיבוס טלית: **רַב יְהוּדָה**  
**מְסַר לִיה טְלִיתוֹ לְקַצְרָא** – לכובס, ולא חשש שמא תוך כדי הכביסה  
יקרעו חוטי התכלת והכובס יטיל תחתם חוטי קלא אילן.  
**רַב חֲנִינָא** בשעה שהיה מוסר טליתו לכובס **עֲבִיד לָהּ סִיכָא** – היה  
מקפל את הציצות כמין פקעת, כדי שלא יתנתקו החוטים מהטלית  
בכביסה.  
**רַבִּינָא** בשעה שהיה מוסר טליתו לכובס **חִיטִּי לְהוּ מִיחָט** – היה  
מקפל את טליתו מלמטה ומכניס החוטים בתוך אותו הקיפול ותופרו  
מלמעלה כדי שלא יקרעו החוטים בכביסה.  
הגמרא מביאה ברייתא הדנה במספר החוטים הנצרכים למצות  
ציצית ומדת שיעור אורך החוטים: **תַּנּוּ רַבִּנּוּ, כִּמָּה חוּמְשִׁין הוּא נֹתֵן**  
**בְּטְלִית. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים אַרְבָּעָה חוּטִים. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים,**  
**שְׁלֹשָׁה חוּטִים.**  
מצות ציצית שיתול החוטים ויתחבם בנקב ויכפּלם, ויקשור ויכרך.  
מקום הכריכה והקשירה נקרא 'גדיל' שהוא מעשה קליעה. ואילו  
שאר חלק הציצית שאינו כרוך וקשור נקרא 'ענף'. הגמרא דנה  
בשיעור אורך הענף: **וְכִמָּה תֵּהֵא מְשׁוּלָּשֶׁת** – תלויה. כלומר, מהו  
שיעור אורך הענף המשתלשל מה'גדיל'. **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים**  
**אַרְבַּע** אצבעות **וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים שְׁלֹשׁ**.  
ואתם שֵׁשׁ אצבעות **שְׁבִית הֵלֵל אוֹמְרִים, הַכוּונה** לאצבעות  
האגודל, שכל אצבע היא אחת מארבע בָּטָפָה – רבע משיעור טפה,  
**שֵׁל כָּל אָדָם** – של אדם בינוני.  
**אָמַר רַב פִּפְא, שִׁיעוֹר מִטָּפָה** שנאמר בכמה הלכות **דְּאוֹרִייתָא** יש בו  
**אַרְבַּע בְּגוּזֵל** – ארבעה אגודלים. או, שֵׁית בְּקִמָּה – שש אצבעות  
קטנות ('זרת') או, חֲמִשׁ בְּתִילָתָא – חמש אצבעות הסמוכות לאגודל.  
**אָמַר רַב הוֹנָא** מצות ציצית, שיתול אַרְבָּעָה חוּטִים ויטילם בְּתוֹךְ  
אַרְבַּע אצבעות הסמוכות לקצה הבגד **וּמְשׁוּלָּשֶׁת** – ויהיה הענף  
באורך אַרְבַּע אצבעות. וְכֵן הוֹדָה אָמַר שְׁלֹשָׁה חוּטִים בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ  
אצבעות הסמוכות לשפת הבגד, **מְשׁוּלָּשֶׁת** – יהיה הענף באורך  
שְׁלֹשׁ אצבעות.  
**אָמַר רַב פִּפְא, הַלְכָתָא, אַרְבָּעָה חוּטִים, וּמִטִּילֵם בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ**  
**אצבעות וּמְשׁוּלָּשֶׁת** – והענף באורך אַרְבַּע אצבעות.  
שואלת הגמרא: **לְמִימָרָא** – האם בא הדבר לומר דאית להו  
שיעורָא – שיש שיעור לאורך חוטי הציצית ורמיניהו – וקשה, הרי  
שנינו בברייתא אחרת בפירוש מילת 'ציצית', **אֵין צִיצִית אֱלָא יוֹצֵא**  
– שהחוטים יוצאים מעט מכנף הבגד, וְאֵין צִיצִית אֱלָא מִשְׁהוּ – אין  
שיעור לאורך החוטים, וגם 'משהו' כשר. וכבר עָלוּ וְקָנִי בֵּית שְׁמַאי  
וְקָנִי בֵּית הֵלֵל לְעִלְיָתָא יוֹחֵנִן בֶּן בְּתִירָא וְאִמְרוּ צִיצִית אֵין לָהּ  
שִׁיעוֹר. כִּיּוֹצֵא בּוֹ – כדון ציצית כך גם דין לולב, אֵין בּוֹ שִׁיעוֹר.  
מֵאֵי לָאוּ – האם אין כוונת הברייתא שאין לה לציצית שיעור כָּלָל,  
וקשה הרי שנינו בברייתא לעיל דין אורך הענף. מתרצת הגמרא: **לֹא**  
– אין כוונת הברייתא שאין שיעור לאורך הציצית, ומה ששנינו

ובלבד שֵׁלָא תֵּהֵא מוֹפְסָקָת – שיהיו החוטים שלמים כשיעור  
הנצרך.  
**שְׁמַעְתָּ מִינָּה** – האם יש ללמוד ממה ששנינו ש'מביא תכלת ממקום  
אחר ותולה בה', לכך שמתירין – שיותר להתיר ציצית מִבְּגָד זה  
לְהַטִּילָה בְּבָגָד אחר ושלא כדעת רב (להלן בגמרא) האוסר לעשות  
כן מפני בזיון הבגד.  
דוחה הגמרא: **דִּלְמָא דָּא בְּלֹאֵי** – אפשר שדברי הברייתא אמורים  
רק אם הטלית הראשונה בלתה ואינה ראויה ללבישה, ואין זה בזיון  
לבגד שמסיר ממנו הציצית.  
נאמר בתורה (במדבר טו לח) 'ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת, ודרשו  
חז"ל (לעיל לח) שיתול שני חוטים מ'מין כנף' – צבועים בצבע הבגד וגם  
'פתיל תכלת'; תַּנּוּ רַבִּנּוּ, טְלִית שְׁבִילָה צבועה בצבע תְּכֵלֶת, אי  
אפשר לקיים בה הדין שיהיו שני החוטים בצבע הטלית, שאם כן יהיה  
צבעם שוה לצבע חוטי התכלת והתורה הקפידה שיהיו שני צבעים  
בציצית. ולכן, **כָּל מִינֵי צְבָעוֹנִין** – מאחד ממניי הצבעים שירצה,  
**פּוֹמְרִין כֶּה** למצות ציצית אף על פי שאינם בצבע הטלית חוץ מִקְלָא  
אֵילָן – חוטי צמר הצבועים בצבע הדומה לצבע תכלת. מאחר  
שהקפידה התורה שיהיו שני מיני צבעים בציצית, ואלו דומים  
בצבעם זה לזה.  
**מִיתִיבִי** – שנינו בברייתא אחרת טְלִית אֵין פּוֹמְר כֶּה אֱלָא מִינָּה –  
מין צבעה. כגון טלית אדומה יש להטיל בה שני חוטים אדומים  
[ומלבד שני חוטי תכלת]. ומוסיפה הברייתא: טְלִית שְׁבִילָה צבועה  
בצבע תְּכֵלֶת, מְבִיא שני חוטי תְּכֵלֶת ושני חוטי דָּבָר אֲחֵר – צבע  
אחר, וְתוֹלָה כֶּה. אולם וְקָלָא אֵילָן לֹא יֵבִיא לכתחילה [ומהטעם  
שהתבאר לעיל], וְאֵם הֲבִיא חוטי קלא אילן כְּשֶׁר בדיעבד. וקשה  
שבריייתא הראשונה מבואר שאם הטיל חוטי קלא אילן פסולה,  
ואילו כאן שנינו שבדיעבד כשר.  
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, לֹא קָשִׁיָא, כָּאֵן** –  
הברייתא ששנינו שפסולה עוסקת בְּטְלִית בַּת אַרְבָּעָה חוּמְשִׁין ולפיכך  
היא פסולה, שהתורה הקפידה שיהיו שני מינים השונים במראיתם זה  
מזה. ואילו כָּאֵן – הברייתא ששנינו שכשר בדיעבד עוסקת בְּטְלִית  
בַּת שְׁמוֹנֶה חוּמְשִׁין – שני חוטי תכלת ושני חוטים בצבע אחר, והוא  
רוצה להוסיף עוד ארבעה חוטים הצבועים ב'קלא אילן'. ולכתחילה  
לא יעשה כן, שמא ימכור הטלית לאדם אחר שיחשוב שחוטי ה'קלא  
אילן' הם חוטי תכלת, ויתירם משם כדי להטילם בטלית אחרת וכן  
יוסיף בטלית הראשונה שני חוטי לבן של פשתן, ונמצא עובר על  
איסור כלאים באותה טלית שאין בה תכלת. שאף שהתירה תורה  
איסור כלאים במצות ציצית לא התירה אלא כשיש חוטי תכלת, אך  
אם אינו מטיל תכלת אסור להטיל פשתן עם צמר.  
הגמרא חוזרת להוכיח מדברי הברייתא לענף 'מתירין מבגד לבגד':  
**שְׁמַעְתָּ מִינָּה** – מברייתא זו שמתירין ציצית מִבְּגָד לְבָגָד שאם לא  
כן אין לחשוש שיתיר ציצית מטלית זו ויתנה באחרת.  
דוחה הגמרא: **דִּלְמָא** – אפשר שאסור להתיר ציצית מבגד לבגד ואף  
על פי כן חששו חכמים דָּא עֲבָד – שאם יעבור על איסור זה ויתיר  
הציציות מבגד לבגד, יבוא לידי איסור כלאים ולכן אסרו להטיל  
'קלא אילן'.  
**אֵיתָמַר, רַב אָמַר אֵין מִתִּירִין צִיצִית מִבְּגָד לְהַטִּילָה בְּבָגָד** אחר,  
מפני בזיון הבגד הראשון שהוא מסיר ממנו חוטי ציצית, ו**שְׁמוּאֵל**  
**אָמַר מִתִּירִין מִבְּגָד לְבָגָד**.  
הגמרא מביאה מחלוקות נוספות של רב ושמואל הדומים  
למחלוקתם בענין ציצית: **רַב אָמַר אֵין מְדִלִיקִין מִנֵּר חֲנוּכָה** לְנֵר  
אחר, אף אם כוונתו להדליק בנר זה עוד נר אחר של חנוכה, ו**שְׁמוּאֵל**  
**אָמַר מְדִלִיקִין מִנֵּר לִנֵּר**.  
הלכה נוספת: אם העושה מלאכת איסור אך אינו מתכוין לעשות  
את האיסור אלא כוונתו לעשות פעולה אחרת של היתר. כגון,